

ટ્રેક નં. ૮ : ધર્મ વિષે

* શું ધર્મ એ કંઈ વાડો છે? એ તો સ્વભાવ છે. તો સાંભળીએ ધર્મ વિષે.

* માંગલિક :

* ભક્તિ : જૈન તો ગુણીજન એને કહીએ, એજી..આત્મતત્ત્વ નિહાળે રે, જે જેનું છે તે તેનું જ જાણે, એ.. જ્ઞાયક ભાવ બસ ધારે રે...

જૈન તો ગુણીજન એને કહીએ.

જી બહેનશ્રી : આ ક્રિયાઓથી ધર્મ નથી થતો. અંતર સ્વભાવમાંથી પરિણતિ પ્રગટ-સ્વભાવની ચૈતન્ય તરફની ક્રિયામાં ધર્મ રહેલો છે. એ ગુરુદેવે પ્રગટ કર્યું. જૈનમાં તો એમ આવે કે ‘અનાદિ અનંત આત્મા છે.’ પણ માન્યતામાં કાંઈ નહીં. જાણે ભગવાન કરી દેતા હોય એવું. માન્યતા અંદર જો કેવી પડી છે? ‘ભગવાન કરી દેતા હોય.’ ઉપાદાન તૈયાર કરે તો થાય છે. કોઈ દ્રવ્ય કોઈનું કરી શકતું નથી. ભક્તિ ભાવ આવે. ‘હે પ્રભુ! તમે મને તારો’ એમ કહે. પણ પોતે પુરુષાર્થ કરે તો ભગવાન નિમિત્ત થાય. બધી દૃષ્ટિ આપી ગુરુદેવે. માર્ગ બતાવ્યો. ક્રિયામાં બધા પડેલા હતા. દૃષ્ટિ જ યથાર્થ ન હતી ત્યાં ક્યાં માર્ગ તો ચોખ્ખો થાય જ? આટલું ભણી લો એટલે જ્ઞાન થાય. બધું છોડી દો એટલે વૈરાગ્ય થાય. અંતર પરિણતિમાં વૈરાગ્ય. વિભાવ પરિણતિથી તને વૈરાગ્ય આવે? સ્વભાવ તરફ તારો વેગ જાય એ બધો વૈરાગ્ય, સ્વભાવ તરફ વળ તો પરથી નિવૃત્તિ થાય. અને સ્વભાવ તરફ વળ તો વૈરાગ્ય. એ બધી વૈરાગ્યની પરિણતિ આખી અંતરમાં. અહીંયા તો થોડું કરે ને વૈરાગ્ય! પ્રયોજનભૂત ચૈતન્યતત્ત્વને ઓળખ તો તારું સાચું જ્ઞાન થયું. બાકી ભણી લે, ગોખી લે એમાં સાચું જ્ઞાન આવતું નથી. આખી દૃષ્ટિ ગુરુદેવે બધી બદલાવી દીધી બધાયની. આ નવ તત્ત્વ શીખી લે. આ સ્થાનકવાસી બધા ગુણસ્થાન શીખી લે તો બધું શીખીને મોઢેથી

કડકડાટ ગોખી જાય. એટલે જાણે ઘણું શીખી લીધું એવું લાગે. આને જ્ઞાન છે એમ કહેવાતું. ગુરુદેવે બધાયમાં મીંડા મૂકી દીધા. એ જ્ઞાન એમાં નથી. જ્ઞાન આત્મામાં છે. બધું આત્મામાં છે. પ્રયોજનભૂત તત્ત્વને ઓળખ તો એ સાચું જ્ઞાન છે. ઘણાય બિચારા ઉપવાસ ન કરી શકે તો એને ધર્મ શી રીતે કરવો એ પરિસ્થિતિ હતી. ધર્મ તારા આત્મામાં છે. તારા આત્માને ઓળખ, ભેદજ્ઞાન કર. જ્ઞાયક તત્ત્વને ઓળખ. અંદર સ્વાનુભૂતિ થાય છે એ મુક્તિનો માર્ગ છે. ઓલા કહે કે સિદ્ધશીલામાં ઉપર જાય એને મોક્ષ કહેવાય. પહેલા એવું કહેતા હતા, સિદ્ધશીલા ઉપર સિદ્ધ ભગવાન બિરાજે છે એ મુક્તિ કહેવાય. ગુરુદેવ કહે ‘મુક્તિ તારામાં જ છે. સ્વભાવે દ્રવ્ય મુક્ત જ છે અને પર્યાયે સ્વાનુભૂતિ થાય ત્યારે અંશે મુક્તિ અહીં જ થાય છે.’ બધી આખી દૃષ્ટિ બદલાવી દીધી. ભાવ પછી પૂર્ણ મુક્ત થાય. ખરું ભાવથી મુક્તિ, એ અંદર સ્વભાવમાં થાય છે. ભગવાન કેવા છે? બધું શાસ્ત્રમાં આવતું તું. પણ દૃષ્ટિ ક્યાં કોને હતી? એ દિગંબરો વાંચી જતા હશે. પણ દૃષ્ટિ ક્યાં કોને હતી? એ મોક્ષમાર્ગ બધો ગોખી જવાનો હતો. દર્શન કોને કહેવાય? જ્ઞાન કોને કહેવાય? ચારિત્ર કોને કહેવાય? નવ તત્ત્વની શ્રદ્ધા એ જ્ઞાન ઈ જ્ઞાન. અને પાંચ મહાવ્રત અને અષ્ટવ્રત પાળે એ ચારિત્ર. દૃષ્ટિ જ જૂઠી. સ્થાનકવાસીમાં બીજું હતું અને દેરાવાસીમાં બીજું હતું.

* પ્રશ્ન : આપણે તો દરેક ધર્મમાં જઈએ તો બધા ધર્મોમાં આપણને બેસી જવાનું મન થાય. જ્યાં જઈએ ત્યાં. કોઈ બીજા દેરાસરમાં જઈએ ત્યાં પણ આપણને પગે લાગવાનું મન થાય. ત્યારે આપણને એમ થાય કે ખરું શું? જ્યાં જઈએ ત્યાં પગે લાગવાનું ને એ કરવાનું મન થાય. વૈષ્ણવના દેરાસરમાં જઈએ તો ત્યાં પગે લાગવાનું ને ભક્તિ કરવાનું મન થાય.

* (બીજા બોલે છે કે) : નક્કી થયું હોય નહીં ને સાચા દેવ ગુરુ શાસ્ત્ર આ જ છે. નિશ્ચયનયને બધું. જ્યાં જઈએ ત્યાં આપણને

બધા ભગવાન ને બધું સરખું લાગે એટલે આપણે બધે નમ્યા છીએ. કંઈ ખબર ન હતી કરવું શું ?

● ઉત્તર : મુક્તિનો માર્ગ તો શું છે? આત્માને ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરવો. કે આત્મા જુદો છે. આ શરીર જુદું ને આત્મા જુદો છે. આત્મા જાણનારો છે. આત્મા જ્ઞાયક છે. આત્મામાં આનંદ છે. આ વિભાવ વિકલ્પ છે. એ આત્માનું સ્વરૂપ નથી. એવું આત્માનું સ્વરૂપ જે બતાવતા હોય. એવું જે ભેદજ્ઞાનનો માર્ગ સ્પષ્ટ કરીને બતાવતા હોય, આ દેવગુરુશાસ્ત્ર સાચા છે. એણે જે એની સાધના કરી હોય તે દેવ, ગુરુ તે શાસ્ત્ર સાચા છે. જે આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખવામાં જે નિમિત્ત બને છે. જે સાધનામાં નિમિત્ત બને છે, થાય છે પોતાના ઉપાદાનથી પણ એમાં જે નિમિત્ત હોય તે સાચા દેવ, તે સાચા ગુરુ અને તે સાચા શાસ્ત્ર છે. બાકી ઉપર ઉપરથી તો લાગે કે બધા ધર્મની વાત (સરખી) પણ અંદર આત્માનું સ્વરૂપ શું છે? આત્મા જુદો, અંદર આત્મા વિકલ્પથી જુદો, અંતર આત્મામાં સ્વાનુભૂતિ થાય તે ક્યા માર્ગે થાય? એ બધું કોણે પ્રગટ કર્યું છે? જેણે પ્રગટ કર્યું હોય અને જે માર્ગ બતાવતા હોય તે દેવ-ગુરુ અને તે શાસ્ત્ર હોવા જોઈએ. તેને દૃઢતા એવી હોય કે સત્ય શું છે? આ જગતમાં સાચું શું છે? સાચું સ્વરૂપ શું છે? ક્યા માર્ગેથી આત્માને મુક્તિ મળે અને આત્માને સ્વભાવમાંથી શાંતિ મળે? એવી દૃઢતા કરીને અંદર આત્મા જ સાચું સ્વરૂપ છે. આત્માનું સ્વરૂપ જે બતાવતા હોય તે સાચા દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્ર છે. ને ભવનો અંત કરવા માટે આત્માને ઓળખવો, આત્માનો અભ્યાસ કરવો. આત્માનો અભ્યાસ, શાસ્ત્રનું વાંચન, દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્રની મહિમા, દેવ કોણ? ગુરુ કોણ? એની ઓળખાણ કરવી. અને આત્માનું સ્વરૂપ ‘જ્ઞાયક જાણનારો છે’ એ કોણ સ્પષ્ટ રીતે બતાવનારું છે? જે સ્પષ્ટ બતાવે અને એની જેણે સાધના કરી તે દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્ર હોય છે. અને તેની માટે અંદર આત્માને ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરવો. બહાર આકુળતા સ્વરૂપ છે.

અંતરમાં સુખ છે, અંતરમાં શાંતિ છે. અંતરદૃષ્ટિ કરીને આત્માને ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરવો.

* પ્રશ્ન : એમ જ લાગે કે આજ બધું સાચું. બીજું કંઈ નહીં કઈ? ગુરુદેવ કહે તે જ સાચું. આપના દર્શન કર્યા તો શાંતિ લાગે.

● ઉત્તર : પુરુષાર્થ કરવાનો પોતાને છે. પુરુષાર્થ મંદ છે. માર્ગ તે આ જ છે. રુચિ થાય, પણ પુરુષાર્થ કરવાનો પોતાને રહે છે. એનો ને એનો અભ્યાસ કર્યા કરવો, વારંવાર આત્માને ઓળખવાનો. આત્મા જ્ઞાયક છે. ક્ષણે ક્ષણે એનું ચિંતન કર્યા કરવું. ગુરુદેવ લીંડી પીપરનું દૃષ્ટાંત આપતા હતા ને! એની અંદર ચોસઠ પહોરી તીખાશ છે. એમ આત્માનું જે સ્વરૂપ છે એનો અભ્યાસ કર્યા કરવો. આત્માનું સ્વરૂપ જ્ઞાયક છે એનો ઓળખવાનો પ્રયાસ કર્યા કરવો. એની લગની લગાડવી.

❁ બહેનશ્રી : ગુરુદેવે તો ઘણું સ્પષ્ટ કરી કરીને માર્ગ અતિ સૂક્ષ્મ કરીને સમજાવ્યું છે. કોઈ અપૂર્વ વાત સમજાવી છે. બધા બહારથી ધર્મ થાય એમ માનતા હતા. શુભ ભાવથી બહારથી બહુ ક્રિયાઓ થાય એમાં ધર્મ માનતા હતા. ગુરુદેવે અંતર દૃષ્ટિ બતાવી. ધર્મ અંતરમાં રહેલો છે. અંતરમાં આત્માને ઓળખો. આત્મા ક્યા સ્વભાવે છે? આત્માનું સ્વરૂપ શું? દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય આત્માનું શું છે? આ વિભાવ શું? પરદ્રવ્ય શું છે? આ પુદ્ગલના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય, આ આત્માના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય એને યથાર્થ ઓળખે. આ વિભાવ, શરીરથી જુદો, વિભાવ સ્વભાવ એનાથી પોતાને જુદો પાડે. એ જુદો પાડીને અંતર આત્મામાં એક અપૂર્વ અનુપમ વસ્તુ છે એને ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરે તો એમાં જ ધર્મ રહેલો છે. ધર્મ અંદર આત્મામાં છે. બહારથી દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્રની મહિમા શુભભાવ આવે એનાથી પુણ્ય બંધાય પણ અંદર શુદ્ધ આત્મામાં ધર્મ રહેલો છે અને એ શુદ્ધ આત્માના ધ્યેયે શુભભાવમાં જિનેન્દ્ર દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્ર એની મહિમા આવે. ચિંતવન કરે, શાસ્ત્ર અભ્યાસ કરે એવું બધું કરે પણ

એક આત્માનું ધ્યેય હોવું જોઈએ કે મને શુદ્ધ આત્મા કેમ ઓળખાય? આત્મા કેમ જુદો પડે? જુદો અનાદિનો છે. પણ પરિણતિથી કેમ ન્યારો થાય? એની લગની, એની મહિમા લાગવી જોઈએ. બાકી સંસાર તો એમને એમ અનાદિનો ચાલ્યા જ કરે છે. પણ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને આત્માની રુચિ થાય. આત્મા કોઈ અપૂર્વ છે, એની અનુપમતા લાગે તો ઈ જ કરવાનું છે. ગુરુદેવે કોઈ અપૂર્વ માર્ગ બતાવ્યો. એમની વાણી કોઈ અપૂર્વ હતી. એમનો આત્મા અપૂર્વ હતો. એણે જુદી જ રીતે બધાને દૃષ્ટિ આપી છે. અને માર્ગ બતાવ્યો. કરવાનું એ જ છે.

❀ બહેનશ્રી : અત્યારે દાનમાં ને તપમાં ને એમાં બધા શુભભાવમાં બધા ધર્મ માની રહ્યા છે. એ કરી લીધું એટલે આપણે બધું કરી લીધું. દાન દઈ દીધું ને તપ કરી લીધું ને બધું કરી લીધું એટલે આપણો ધર્મ થઈ ગયો એવું માને બીજા બધા વાડાવાળા. પણ એવી રીતે ધર્મ નથી, ગુરુદેવ એમ કહેતા હતા. એનાથી શુભભાવ થાય. શુભભાવ હોય તો એમાં પુણ્ય બંધાય. એમાં જો તે દાન દઈને અમુક જાતના ‘મેં કેવું દાન દીધું ને મેં કેવું તપ કર્યું.’ એવા અભિમાનના ભાવ હોય તો ઉલટું પાપ બંધાય, માટે તારા ભાવ શુભ હોય તો પુણ્ય બંધાય પણ એ તો પુણ્ય છે. એનાથી ભવનો અભાવ નથી, તું શુદ્ધ આત્મા જુદો છે એને ઓળખ. એની શ્રદ્ધા કર. તું ભેદજ્ઞાન કર. પછી વચ્ચે શુભભાવ તો જે આવવાના હોય એ આવે એનાથી પુણ્ય બંધાય છે. એ ફેર છે. એ બધા શુભભાવમાં ધર્મ માને છે. બાકી મહાવીર ભગવાને તો એક જ ધર્મ કીધો છે. શુદ્ધાત્માનો ધર્મ. પણ અત્યારે વાડામાં બધા ક્રિયામાં ને શુભભાવમાં ધર્મ માને છે. બાકી સુખ ને આનંદ આત્મામાં છે. નિર્વિકલ્પ દશામાં વિકલ્પ તૂટીને જે સ્વાનુભૂતિ થાય એમાં કોઈ અપૂર્વ આનંદ મળે છે. ગુરુદેવ એમ કહેતા હતા સ્વાનુભૂતિમાં જે આનંદ પ્રગટ થાય એ મુક્તિનો માર્ગ છે અને એ વધતા વધતા કેવળજ્ઞાન થાય છે સ્વાનુભૂતિમાંથી.

જ્યારે એ બધા શુભભાવની અંદર દાન, તપ ને વ્રત ને એમાંથી ધર્મ થાય છે ને એમાંથી બધું થઈ જાય છે એવું માનતા હતા એમાં ફેર છે મોટો.

* પ્રશ્ન : પૂજ્ય માતાજી, જૈનધર્મ હી સત્ય હૈ ઐસા આપને કિસ પ્રકારસે કહા થા ?

● ઉત્તર : જૈનધર્મ હી સત્ય હૈ કારણ કે જૈનધર્મ હી યથાર્થ સ્વરૂપ હૈ. અનેકાંત સ્વરૂપ આત્મા કોઈ અપેક્ષાએ નિત્ય, કોઈ અપેક્ષાએ અનિત્ય, કોઈ અપેક્ષાએ એક, કોઈ અપેક્ષાએ અનેક, એ જો જૈનધર્મ હી સ્વરૂપ હૈ, યે હૈ. જૈન ધર્મ એ કાંઈ વાડા નહીં હૈ. યથાર્થ મુક્તિકા માર્ગ હૈ. યે યથાર્થ મુક્તિકા માર્ગ બતાતા હૈ. વો અન્ય અન્ય મતોંમે કોઈ માત્ર ક્ષણિક માનતા હૈ, કોઈ ક્રિયામે ધર્મ માનતા હૈ. કોઈ નિત્ય ઔર કૂટસ્થ માનતા હૈ. કોઈ ઐસે માનતા હૈ, ઐસા વસ્તુકા સ્વરૂપ નહીં હૈ. વસ્તુકા સ્વરૂપ વિચારો તો સ્વભાવ દ્રવ્ય અપેક્ષાએ નિત્ય હૈ. પર્યાય અપેક્ષાએ અનિત્ય હૈ. ગુણ ઈસમેં અનેક હૈ. ગુણ કાંઈ ખંડખંડ ખંડખંડ નહીં હૈ. એક વસ્તુમેં અનંત ગુણ હૈ, ઐસા જો ભગવાનને જો કહા હૈ વીતરાગ માર્ગમેં ઐસા અન્યમેં નહીં હૈ. યે માર્ગ હી સત્ય હૈ. આત્મામેં અશુદ્ધતા હૈ વો તો પર્યાયમેં હૈ. દ્રવ્ય તો શુદ્ધ હૈ તો કોઈ કહેતા હૈ કે એકાંત શુદ્ધ હૈ. એકાંત શુદ્ધ નહીં. પર્યાયમેં અશુદ્ધતા હૈ ઔર દ્રવ્ય અપેક્ષાએ શુદ્ધ હૈ. ઐસે જો જૈન દર્શનમેં વસ્તુકા સ્વરૂપ ભગવાનને બતાયા હૈ ઐસા કિધર ભી નહીં હૈ. ઈસકા રહસ્ય ગુરુદેવને પ્રગટ ક્રિયા હૈ કિ વસ્તુકા સ્વરૂપ ઐસા હી હૈ. ઔર આત્મામેં સ્વાનુભૂતિ કરો, આત્માકા અસ્તિત્વ ગ્રહણ કરો, ઉસકા જ્ઞાન કરો. ઐસે આત્માસે તો સ્વાનુભૂતિ પ્રગટ હોગી ઐસા જૈનધર્મમેં હૈ વૈસા કિધર ભી નહીં હૈ. યથાર્થ યે હી માર્ગ હૈ. અનેકાંત સ્વરૂપ દ્રવ્ય અપેક્ષાએ નિત્ય, પર્યાય અપેક્ષાએ અનિત્ય યે જૈન દર્શનમેં હૈ ઐસા કિધર ભી નહીં હૈ. કોઈ એક એક વસ્તુકો કહતા હૈ. કોઈ સર્વથા ક્ષણિક, કોઈ સર્વથા નિત્ય.

કોઈ કહેતા હે સર્વથા અનેક. કોઈ કહેતા હે પરકો જાનતા હે
 અપનેકો નહીં જાનતા હે. કોઈ કહેતા હે અપને કો જાનતા હે પરકો
 નહીં જાનતા હે. એસા અનેક મત મતાંતર હે. પણ જો વસ્તુ સ્વરૂપ
 હે એસા ભગવાનને કહા હે. એસા શાસ્ત્રમેં આતા હે. ગુરુદેવને એસા
 માર્ગ પ્રગટ ક્રિયા એસા કિધર ભી નહીં હે. એ અપૂર્વ સ્વરૂપ હે,
 આત્મા કોઈ અચિંત્ય સ્વરૂપ હે. અનેકાંતમયમૂર્તિ હે. યે આત્મા ચારે
 પડખેથી, સબ પડખેથી દેખો તો એ અનેકાંત સ્વરૂપ હે. જો અપેક્ષાએ
 નિત્ય હે વો અપેક્ષાએ અનિત્ય નહીં હે. નિત્યકી અપેક્ષા જુદી. દ્રવ્ય
 અપેક્ષાએ નિત્ય હે. પર્યાય અપેક્ષાએ અનિત્ય હે. એસા કોઈ કહેતા
 હે વ્યવહાર ભી હે, નિશ્ચય ભી હે. વ્યવહારકી અપેક્ષા જુદી ઔર
 નિશ્ચયકી અપેક્ષા જુદી. નિશ્ચય વસ્તુસ્વરૂપ હે ઔર વ્યવહાર પર્યાય
 અપેક્ષા હે. દોનોં અપેક્ષા ભિન્ન ભિન્ન હે. જેસા હે વૈસા સમજના
 ચાહિયે તો મુક્તિકા માર્ગ પ્રગટ હોતા હે. એકાંત શુદ્ધ માની લે તો
 કુછ કરનેકા રહતા નહીં હે. અશુદ્ધ માની લે તો ભી કુછ હે નહીં.
 અશુદ્ધ હે તો શુદ્ધ કેસે હોગા? જો શુદ્ધ હે દ્રવ્ય અપેક્ષાએ તો ભી
 અશુદ્ધ સર્વથા નહીં હે. તો પુરુષાર્થ કિસકા કરના? જિસ અપેક્ષાએ
 પર્યાયમેં અશુદ્ધતા હે ઔર દ્રવ્ય શુદ્ધ હે તો દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરકે
 પર્યાયમેં અશુદ્ધતા હે વો તૂટતા હે. વો શ્રદ્ધા, જ્ઞાન કરકે વો જો
 સ્વભાવમેંસે પ્રગટ હોતા હે વો વિભાવમેંસે નહીં આતા હે.
 સ્વભાવકી દૃષ્ટિ કરનેસે પર્યાયમેં શુદ્ધતા પ્રગટ હોતી હે. એસે
 મુક્તિકા માર્ગ પ્રગટ હોતા હે. કોઈ અનેકાંત સમજે બિના મુક્તિકા
 માર્ગ પ્રગટ નહીં હોતા હે. (ઉસકે સમજે બિના) આત્મામેં સુખ નહીં
 હોતા હે.

જય હો વિજય હો

ભગવતી માતનો જય હો.

